

18. Karel Čapek – Válka s mloky

Autor

- **Autor**
 - **Jméno a životní data:** Karel Čapek (9. ledna 1890, Malé Svatoňovice – 25. prosince 1938, Praha)
 - **Rodina:** mladší bratr Josef Čapek, malíř a spisovatel, který jako první použil termín „robot“, sestra Helena Čapková, autorka vzpomínkových knih na oba bratry
- **Vzdělání:**
 - Gymnázium v Hradci Králové
 - Filozofická fakulta Univerzity Karlovy v Praze (studia estetických věd a filozofie)
- **Profesní dráha:**
 - Redaktor a později hlavní redaktor novin *Národní listy* a časopisu *Lidové noviny*
 - Spoluzakladatel Klubu moderní kultury Devětsil
- **Literární činnost:**
 - Déle než desetiletí psal dramatické hry, romány i eseje (např. *Věc Makropulos*, *Bílá nemoc*, *Válka s Mloky*)
 - Pionýr české vědeckofantastické literatury
- **Politické a společenské působení:**
 - Demokraticky zaměřený, kritik totalitních tendencí a extrémních ideologií
 - Aktivní v Integračním hnutí a ve sdružení československých spisovatelů
- **Odkaz:**
 - Díla přeložena do desítek jazyků, stálý repertoár světových divadel
 - Inspirace pro západní i východní science-fiction a pro etické debaty o umělé inteligenci

Děj

Kapitán Van Toch (původně Vantoch, českého původu) objeví na ostrově Tana Masa v Tichém oceánu podivné, inteligentní, v moři žijící tvory, podobné mlokům. Zahájí s nimi výměnný obchod: kapitán Van Toch dodá mlokům nože na obranu proti žralokům, kteří mločí populaci decimují, a mloci na oplátku budou nosit kapitánu Van Tochovi perly. Seznámí s tímto projektem svého známého z dětství, továrníka G. H. Bondyho, který začne mlokům dodávat i jiné potřeby.

Kapitán Van Toch mezitím vysazuje mloky i na jiných ostrovech Tichého oceánu. Po smrti kapitána Van Tocha se začne s mloky obchodovat jako s levnou pracovní silou, jsou také podrobeni vědeckému výzkumu, z něhož vyjde najevo, že se jedná o druh *Andrias scheuchzeri*, miocenního mloka, u kterého se předpokládalo vyhynutí.

Mloci se (za pomoci člověka) postupně vyvinou v tvory ještě inteligentnější. Jejich populace značně naroste, vzbouří se a začnou lidstvu vyhrožovat válkou, pokud jim nebude dovoleno rozbořit břehy pevnin a rozšířit tak svůj životní prostor – oblasti mělčin.

Přestože od začátku příběhu je známo, že Mloci nemohou žít ve sladké vodě, v závěru knihy se první Mlok objeví i na Vltavě v Praze. Společně s ním vyplývá na hladinu také beznadějná situace lidského druhu.

O dílu

Žánr a vydání

- **Typ díla:** satirický sci-fi román (alegorická novela)
- **Rok vzniku:** napsáno 1935
- **První zveřejnění:** 1935–1936 na pokračování v *Lidových novinách*
- **První knižní vydání:** 1936, nakladatelství Fr. Borový, Praha

Prostředí a čas

- **Místo děje:** fiktivní ostrov Tana Masa v Tichém oceánu, později celé světové oceány a břehy pevnin (včetně Vltavy v Praze)
- **Časová rovina:** neurčená blízká budoucnost, zrcadlí meziválečné politické napětí 30. let

Hlavní postavy

- **Kapitán Van Toch:** objevitel inteligentních mořských mloků, propagátor jejich „ochrany“ a následného obchodu s perlami
- **G. H. Bondy:** průmyslník, přítel Van Tocha, prvotně investuje do mloků jako do levné pracovní síly
- **Mloci:** třetihorní druh *Andrias scheuchzeri*, později zdomácní na březích a vyvinou se ve vyspělou hrozbu
- **Lidská společnost:** kolektivní protagonisté – politici, vědci, průmyslníci a masy, jejichž chamtivost a krátkozrakost spouští katastrofu

Témata a motivy

- **Korupce moci a chamtivost:** lidská nedočkavost a snaha o ekonomický prospěch vedou k vlastnímu zničení
- **Propaganda a manipulace:** přepisování dějin, vědecké teorie o “severoněmecké rase mloků” jako karikatura nacistické ideologie
- **Antiutopie a varování před totalitarismem:** alegorie na rozpínavost Třetí říše a nebezpečí Lebensraumu
- **Kolonialismus a rasismus:** vypůjčení technologie a zbraní k útlaku – paralela s evropským kolonialismem
- **Kritika kapitalismu:** odkrývá kořeny mnoha ideologií v bezohledném zisku a nacionalismu

Stylistické prostředky

- **Episodická konstrukce:** krátké kapitoly často střídají „vědecký“ popis, reportážní tón a satirické glosy
- **Allegorický rámec:** zvířecí motivy a fiktivní věda jako záminka pro kritiku společnosti
- **Dokumentární vs. literární tón:** kombinace odborných pasáží (popisy mloků, geografie) s hravým, ironickým líčením

Symbolika

- **Mloci:** zosobnění podceňované hrozby (totalitarismu, kolonialismu), ale i oběti lidské chamtivosti
- **Perly a nože:** symboly obchodní výměny a technokratické “péče”, jež se vymstí
- **První mlok v Praze:** varovný obraz, že nikdo není mimo dosah katastrofy

Narativní perspektiva a struktura

- **Vševidoucí vypravěč:** třetí osoba s ironickým odstupem, čtenáře přímo neoslovuje
- **Nechronologický výpadek v epilogu:** rozšíření konfliktu od izolovaného ostrova až po Evropu podtrhuje globální dopady

Kritické přijetí a význam

- Oceňováno jako vrchol Čapkovy dystopické a satirické tvorby, „pioneer anti-fascist SF“
- Reflexe evropské politické situace 30. let, stále rezonuje v debatách o manipulaci médií a moci

Proč Válku s mloky číst dnes?

- Nadčasové varování před ekonomickými a ideologickými pokušeními, která vedou ke kolektivnímu selhání
- Mistrovská kombinace hravé fabulace a hluboké společenské kritiky
- Silná paralela k současným konfliktům, manipulaci médií i globálním hrozbám